

Parapatics Andrea

Az anyanyelvi nevelés kérdéseinek vizsgálata határok és korlátok nélkül

A jelen írás egy régi-új nemzetközi társaság tevékenységéről számol be, amely számos rendezvényével, nyílt hozzáférésű folyóiratával az anyanyelvi nevelés színvonalának a növeléséhez kíván minél nagyobb hatással hozzájárulni világszerte.

Noha az International Association for Research in L1 Education (ARLE) elnevezésű társaság csupán 2015 óta létezik, hivatalos elődként tekint az 1996-ban Ken Watson és Gert Rijlaarsdam által alapított International Association for the Improvement of Mother Tongue Education (IAMTE) szervezetre. A jelenleg működő nemzetközi társaság regisztrált székhelye a németországi Hildesheim, vezetői posztjait dániai (Nikolaj Elf elnök), spanyolországi (Xavier Fontich elnökhelyettes és a munkacsoportok vezetője), belgiumi (Jordi Casteleyn titkár) és izraeli (Yael Poyas pénztáros) kutatók töltik be. Több mint kétezer tagja a világ több mint hetven országát képviseli Európából, Észak- és Dél-Amerikából, Afrikából, Ázsiából, Ausztráliából és Új-Zélandról.

Az egyesület fő érdeklődési területe az első nyelvvel kapcsolatos tanulási, fejlesztési és oktatási folyamatok vizsgálata, de a második és a harmadik nyelv tanításának és elsajátításának a kutatásával foglalkozó találkozót is szerveznek. A témakör vizsgálatához nem csupán nyelvészeti nézőpontból közelítenek, hanem a médiaelmélet, a szemiotika, a pszichológia, a szociológia, az irodalom, valamint „a tanítás művészete és tudománya” felől is (1). A társaság alapvető célja, hogy megszüntesse a vizsgálat tárgyának nemzeti jellegéből (is) adódó korlátokat, és lehetőséget adjon az egyes országok képviselőinek a témában végzett ígéretes kutatásaik nemzetközi szintű bemutatására, sőt akár együttműködések kialakítására. Meggyőződésük, hogy mindez, a nyilvánvaló nemzeti és kulturális sajátosságokkal együtt is, óriási haszonnal járhat a bevezetőben is említett egyetemes cél (vagy inkább küldetés) eléréséhez.

Ennek megfelelően a társaság (illetve korábban az IAMTE) 1997 óta két évente megrendezi többnapos konferenciáját, ahol a tapasztalt kutatók mellett doktoranduszoknak is lehetőséget adnak előadás tartására, a „Research School” keretein belül pedig az előadók saját kutatási eredményeik bemutatásán túl, illetve ezen keresztül szemináriumokat tartanak az érdeklődők számára. Az első konferenciákat a hollandiai Amszterdamban rendezték meg, majd Portugália, Franciaország, az Egyesült Királyság, Kanada, Németország, Dánia és Észtország volt a házigazda. A 2021-re tervezett tizenharmadik találkozót a következő évre halasztották, amelynek helyszíne az ausztráliai Melbourne lesz.

A 2005-ös franciaországi konferencia résztvevői megegyeztek arról, hogy „Special Interest Groups” (SIGs) néven munkacsoportokat hoznak létre, amelyek saját, kisebb rendezvényeket is szerveznek, például szimpóziumokat és kutatószemináriumokat az ARLE konferenciáin és más találkozók, webináriumokat és más online eseményeket, továbbá különszámokat szerkesztenek a társaság által kiadott, alább bemutatott folyóirat számára. Jelenleg hét munkacsoport létezik az ARLE keretein belül, ezek irodalmi neveléssel, az anyanyelvvel és a tanárképzéssel, oktatásnyelvészettel (2), olvasási,

írásbeli és szóbeli készségek kutatásával, a dialogikus tanítás, tanulás és értékelés kérdéseivel, az olvasás- és írásoktatás és a technológia kapcsolatával, valamint többnyelvűségi kutatásokkal foglalkoznak. Koordinátoraik szintén különféle országokban dolgozó kutatók.

A társaság 2006 óta egy folyóiratot is megjelentet *L1 – Educational Studies in Language and Literature* (L1-ESSL) címmel. Online felületén (3) ingyenesen hozzáférhető valamennyi szám és különszám összes tanulmánya, a honlap szerint összesen 323 darab. Ez a szám azért is ilyen magas, mert bár egy évfolyam csupán egyetlen számot tartalmaz, az akár harmincnál is több, szigorú elvárások szerint bírált, DOI-azonosítóval ellátott, angol nyelvű dolgozatot foglal magában. A honlapon ezen túl több tucat (a cikk írása idején 69) további publikáció is található a témában: elsősorban angol és kis részben más nyelveken is megjelent mesterszakos diplomamunkák, doktori disszertációk, kutatási jelentések, valamint korábbi konferenciák előadásainak a vázlata. Ezeket átlátható táblázatban tették elérhetővé, amely nemcsak a munka címét, szerzőjét/szerzőit, a megjelenés dátumát és adott esetben a helyszínét mutatja, hanem fő témáját és néhány kulcsszót is, amelyekre kattintva az adott kifejezéshez tartozó valamennyi további publikációhoz is könnyen el lehet jutni, ugyanilyen táblázatban összegyűjtve. Legalább ekkora haszonnal bír a folyóirat egy másik rovatában található tárgymutató. Ez betűrendben tartalmaz olyan fogalmakat (meglehetősen nagy számban), mint például *adolescent literary criticism, developmental comparison, early childhood education, knowledge construction, language awareness, native languages, plurilingual education, reading practices, social environment, technology in L1 education, writing strategies* vagy *youth literature*, és a fogalmak mellett legalább egy, de esetenként négy-öt, a folyóiratban megjelent tanulmány címe szerepel, amelyekben ezek a témák jelennek meg. A hiperhivatkozások révén ezek szintén egy kattintással el is érhetők (4). A társaság, illetve a folyóirat honlapja ezáltal tehát rendkívül hasznos forrásnak és kiindulópontnak is bizonyul az anyanyelv tanításával és az azzal összefüggő oktatási kérdésekkel foglalkozó legfrissebb nemzetközi szakirodalom felkutatásához, sőt azonnali, ingyenes eléréséhez.

A folyóirat évi egy terjedelmes száma mellett (a legutóbbi, huszadik 32 tanulmányt tartalmaz) évente akár több különszám is megjelenhet, 2020-ban például kettő is napvilágot látott. Az egyik a dán mint anyanyelv tanításához használható tananyagokkal foglalkozik, így például alsóbb és felsőbb évfolyamok számára írt irodalom- és nyelvtankönyvekkel, digitális lehetőségekkel és azzal, hogy milyen képet tükröznek ezek a tananyagok a dánról mint iskolai tantárgyról (5). A másik különszám már univerzálisabb módon járja körül az iskolai nyelvtanítás kérdéseit: olvashatunk amerikai, portugál, katalán, francia és svájci francia kutatási eredményekről. Kristin Denham (2020), a Western Washington University oktatója számos előnyét sorolja fel tanulmányában annak, ha az iskolai anyanyelvi nevelés a grammatikai ismeretek helyett a tágabb értelmű nyelvtudományra fókuszál már az általános iskola első éveitől kezdve egészen a tanárképzésig és a nyelvészeti képzésekig. Ilyen előny lehet, hogy az egyébként nem tudatos anyanyelvi ismeretek tudatosabbá válnak, a tanulók könnyebben megérthetik a nyelvek és a nyelvváltozatok szisztematikusságát, ezáltal pedig a standard nyelvváltozat presztízsével összefüggésben megjelenő nyelvi diszkrimináció mértéke is csökkenthető. Mindezek tanításakor, a szemléletbeli váltás révén, ráadásul tudományos módszerek is használhatók lennének e tantárgy esetén is. Costa (2020) tanulmánya az alaptantervek elemzése alapján azt mutatja be, hogyan fejlődött a portugáliai nyelvtanítás az elmúlt három évtizedben. A vizsgálat fókuszában a nyelvtant illető

koncepció, a kommunikációs kompetenciák fejlesztése terén betöltött szerepe és az explicitég áll, valamint a függőség vagy az önállóság, az előíró vagy a leíró szemlélet és a nyelvtudás vagy a reflektív gondolkodás dichotómiái. Casas Deseures és munkatársai (2020) katalán általános iskolai tanárok elképzeléseit mérték fel a szövegalkotásról és a nyelvtanítástól azzal a céllal, hogy megtudják, valóban felkészültek-e a pedagógusok (pontosabban felkészítették-e őket) e feladatok hatékony teljesítésére. Eredményeik szerint a vizsgálati személyek inkább mondatok és kevésbé a szöveg szintjén foglalkoznak grammatikai jelenségekkel, ami egyrészt módszertani nehézségekhez vezet, másrészt figyelmeztetnek a nyelvtudomány eredményei és a pedagógiai gyakorlat közötti átjárás hiányára is. A francia nyelvvel kapcsolatos cikkek fő tanulsága, hogy a nyelvről folytatott (metanyelvi) beszélgetések a tanulók és a tanárok munkájára egyaránt áldásos hatással lehetnek (Nadeau et al. 2020), és hogy szükséges volna átgondolni a grammatikatanítással kapcsolatos pedagógiai megközelítéseket (Bulea-Bronckart 2020). A 2020. év e két különszámával együtt ma már összesen 64 lapszám szerepel a folyóirat honlapján.

Az *International Association for Research in L1 Education* a fent bemutatottak alapján valóban teljesíteni látszik küldetését. Úgy tűnik, mindent megtesz annak érdekében, hogy az egyes országokban hasonló témákon dolgozó kutatók naprakész információkat kaphassanak egymás tevékenységéről, mind rendezvényei és folyóirata révén, mind könnyen kezelhető és mindenki számára elérhető gyűjteménye létrehozásával, fenntartásával és folyamatos aktualizálásával. A honlap tanúsága szerint a cikk írása idején mindössze nyolc magyarországi taggal számolnak a kétezerből. Bízunk benne, hogy ez a szám a jövőben növekedni fog, az anyanyelvi neveléssel kapcsolatos hazai és nemzetközi tudományos diskurzus és az oktatási rendszerek javára válva.

A tanulmány az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-21-5 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült. A szerző a tanulmány elkészítésekor a Magyar Tudományos Akadémia Bolyai János kutatási ösztöndíjában részesült.

Irodalom

Bulea, Bronckart E. 2020. Reflections on teaching devices articulating grammar and text. *L1 – Educational Studies in Language and Literature*. Special Issue: 1–27.

Casas Deseures, Mariona – Comajoan-Colomé, Llorenç – Santolària, Alicia 2020. The beliefs of primary education teachers regarding writing and grammar instruction. *L1 – Educational Studies in Language and Literature*. Special Issue: 1–23.

Costa, Ana Luísa 2020. Grammar teaching 91-19: an analysis of the Portuguese curricula. *L1 – Educational Studies in Language and Literature*. Special Issue: 1–31.

Denham, Kristin 2020. Positioning students as linguistic and social experts: Teaching grammar and linguistics in the United States. *L1 – Educational Studies in Language and Literature*. Special Issue: 1–16.

Nadeau, Marie – Quevillon Lacasse, Claude – Giguère, Marie-Hélène – Arseneau, Rosianne – Fisher, Carole 2020. Teaching syntax and punctuation in French L1: How the notion of sentence was operationalized in innovative didactic devices. *L1 – Educational Studies in Language and Literature*. Special Issue: 1–28.

(1) Az International Association for Research in L1 Education honlapja. <http://www.arle.be/about.html> (2021. augusztus 17.)

(2) Az ARLE oktatásnyelvészeti munkacsoportjának honlapja. <https://eduling-arle.blogspot.com> (2021. augusztus 17.)

(3) Az L1 – Educational Studies in Language and Literature folyóirat honlapja. <http://www.l1research.org> (2021. augusztus 17.)

(4) Részlet a folyóirat tárgymutatójából. <https://l1.publication-archive.com/keyword-index> (2021. augusztus 17.)

(5) A dán mint anyanyelv tanításához kapcsolódó tárgymutató a folyóirat honlapján. <https://l1.publication-archive.com/show-volume/63> (2021. augusztus 17.)

Parapatics, Andrea: The examination of the issues of mother tongue education without borders and boundaries

Az írás szerzőjéről

Parapatics Andrea

egyetemi docens

Pannon Egyetem

Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar

Magyar és Alkalmazott Nyelvtudományi Intézet, Veszprém

parapatics.andrea[kukac]mftk.uni-pannon.hu